

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської мови

Дипломна робота

магістра

з теми **«ХУДОЖНЯ СИМВОЛІКА**

ПРОЗИ ТА ДРАМАТУРГІЇ ОСКАРА ВАЙЛЬДА»

(на матеріалі казок письменника та естетської драми «Соломія»)

Виконала:

студентка 2 курсу

групи Ang1-M19z

спеціальності 014.02 Середня освіта

Мова і література (англійська)

Чорна Анастасія Олегівна

Керівник

Лаврова А.О., кандидат філологічних наук,

доцент

Рецензент

Стахнюк Н.О., кандидат філологічних

наук, завкафедри слов'янської філології та

загального мовознавства, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ СИМВОЛУ	
1.1. Філософсько-естетична категорія символу в теорії літератури.....	7
1.2. Розмежування понять «символ» — «знак» — «метафора» — «алегорія» — «емблема».....	11
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I.....	15
РОЗДІЛ II. ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ СИМВОЛІКИ У КАЗКАХ О. ВАЙЛЬДА	
2.1. Образи-символи.....	16
2.2. Символічні деталі.....	31
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	43
РОЗДІЛ III. РІВНІ ХУДОЖНЬОЇ СИМВОЛІКИ У П'ЄСІ ВАЙЛЬДА «СОЛОМІЯ»	
3.1. Система символічних образів.....	44
3.2. Своєрідність релігійної символіки.....	65
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.....	70
РОЗДІЛ IV. СИМВОЛІКА КОЛЬОРУ У КАЗКАХ І П'ЄСІ «СОЛОМІЯ» О. ВАЙЛЬДА.....	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ IV.....	80
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Оскар Вайльд як один із найяскравіших представників естетизму був переконаний, що мистецтво має служити красі, яка вища за життя. Чимало дослідників говорили про знамениту «екзотику опису» Вайльда, яка часто сприймалась як самоціль, що знищувала концепцію всього твору. Відточуючи свій стиль до філігранності, письменник-естет не обмежувався лише репрезентацією зовнішнього боку предмету – Вайльд надавав глибоко символічного змісту тим речам, які описував у своїх творах. Сміслова структура символу багатосарова і розрахована на активну внутрішню роботу сприймаючого. «Розшифрувати» символ неможливо, його можна осягнути лише інтуїтивно.

Тяжіння Вайльда до символізму корінням сягає масонства, адже «масонство – це особлива система моралі, скрита в алегоріях і виражена в символах» [23, с. 54], це, перш за все, система і послідовність символів. Відомо, що під час навчання в Оксфорді Оскар Вайльд за рекомендацією Дж. Бодлі став масоном і був зарахований в ложу Аполлона. А 25 травня 1875 р. йому присвоїли ступінь Майстра в ложі № 357 Оксфордського університету [23, с. 54]. Будучи масоном високого градусу посвяти, Вайльд глибоко занурювався у природу символу, адже масонство само по собі і є символ. Символ притягував Вайльда, оскільки давав можливість розглядати життя і природу як гру протилежностей і як драму пристрастей; завдяки йому письменник отримувал можливість грати словами та образами. Таку згубну силу пристрастей зображено у його п'єсі «Соломія», де показані одночасно краса і потворність, святість і порочність, захват і відраза, любов і ненависть. Особливу ж роль в створенні такого багатосарового змісту відіграють символи, що наповнюють собою весь художній текст. Не менш багатими на символи є і казки

письменника, у яких за допомогою символіки створюється додатковий шар смислових переплетінь.

Частина дослідників вважають, що Вайльд створював свої казки, щоб втекти в них від потворної дійсності в світ, який вартий більшої уваги. Інші розглядають їх як вайльдівські самохарактеристики, духовний заповіт, відображення поглядів на життя. З часу їх першого друку і до сьогоднішнього дня казки Вайльда – це одна з найменш вивчених сторінок його спадщини.

Фігура Оскара Вайльда давно є символічною як в культурі Англії, так і в культурі всього світу. Його творчість неодноразово ставала предметом вивчення. Проте твори письменника дають невичерпний простір для все нових досліджень у різних аспектах. Ретельне дослідження художніх символів створює всі підстави для аргументованого визначення глибинної художньої сутності прозових та драматичних творів письменника, що і обумовлює актуальність магістерської роботи.

Мета даного дослідження полягає у визначенні семантичного навантаження та функціонального призначення художніх символів у прозі та драматургії Вайльда, а також у вивченні колірної картини світу письменника у даному контексті та з визначенням місця і ролі кольору в ментальному просторі автора. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- окреслити основні теоретичні відомості про символ;
- провести розмежування понять «символ» — «знак» — «метафора» — «алегорія» — «емблема»;
- визначити функціональну значимість символів у казках Вайльда та його п'єсі «Соломія»;
- структурувати і проаналізувати зміст індивідуально-авторського лексико-семантичного поля кольорових образів в текстовому просторі Вайльда;
- описати колірну картину світу письменника та індивідуально-

авторське осмислення колірної семантики в поетичних творах письменника.

Об'єкт дослідження – проза та драматургія Вайльда.

Предмет дослідження – художні символи у казках (збірки «Гранатовий будиночок» і «Щасливий Принц») та п'єсі «Соломія».

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети застосовано комплексний методологічний підхід. Для визначення ролі та місця творчого доробку письменника і розгляду його зв'язків з традицією залучається історико-типологічний і описовий методи. Для визначення особливостей його художнього новаторства у царині застосування художнього символу як одного з елементів поезики застосовуються прийоми функціонального, системного і контекстного підходів.

Теоретико-методологічну основу роботи складають фундаментальні праці зарубіжних і вітчизняних літературознавців, в яких порушуються проблеми типології і функціонування художнього символу, а також розглядаються окремі аспекти творчості Оскара Вайльда (А. Аствацатурова, Т. Боборикіної, О. Валової, О. Зверєва, Г. Іонкіс, Ю. Ковальова, А. Лаврової, Вл. Лукова, М. Мамардашвілі, О. П'ятигорського, М. Соколянського, І. Тайц, Ж. де Лангледа, К. Бексона, А. Рансона, Н. Еліаса, Г. Гайда, Р. Шерарда та ін.).

Джерельна основа роботи – казки Вайльда, п'єса «Соломія», словники та енциклопедії символів, монографії, критичні статті.

Наукова новизна роботи полягає у спробі аналізу художньої символіки і художніх тенденцій, мотивів та образів у творчості Оскара Вайльда через їх наповненість масонськими і суфійськими алюзіями, які виступають засобом реалізації ідейно-тематичного наповнення творів.

Практична значимість даної роботи полягає в тому, що її положення можуть стати корисними для подальших лексикологічних та стилістичних досліджень, літературознавчих студій, присвячених творчості Оскара Вайльда,

отримані результати можуть бути використані у підготовці семінарських та практичних занять із таких дисциплін, як практика усного мовлення та лексикологія англійської мови, лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, історія літератури Великобританії ХІХ-ХХ ст., лінгвістичний аналіз художнього тексту, практика міжкультурної комунікації.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені на звітній вузівській науково-практичній конференції студентів та магістрантів, м. Кам'янець-Подільський. Було надруковано статтю у збірнику наукових робіт студентів і магістрантів «Своєрідність художньої символіки у казці О. Вайльда «Рибалка та його душа».

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (69 найменувань). Обсяг роботи – 90 аркушів.

ВИСНОВКИ

Вивчення поняття «символ» багатьма науками – філософією, естетикою, семіотикою, психологією, літературознавством, фольклористикою, етнографією, лінгвістикою стало причиною різноаспектних його тлумачень і змішувань із суміжними явищами – алегорією, метафорою, знаком, емблемою. Символ визначається такими характерними рисами, як знаковий характер, образність, культурно-національна маркованість, умотивованість, багатозначність, стійкість і відтворюваність, архетиповість.

У процесі функціонування у творах Вайльда традиційні символи набувають індивідуально-авторських значень, а також вживаються автором без зміни семантики. Механізм формування індивідуально-авторських смислів передбачає семантичні зміни у структурі традиційного символу: розширення, звуження, конкретизацію значення.

Форма казки, наповнена символікою, дозволяє Вайльду особо підкреслено, гротескно зобразити складні філософські питання, жорсткі конфлікти, що панують у суспільстві, але вже не помічаються в буденному житті; розкрити саму суть моральних понять і їх зіткнень. Погляд дещо наївного казкаря дає той самий ефект відсторонення, який дозволяє неупереджено, повному поглянути на старі проблеми і звичні штампи.

Аналіз казок та п'єси «Соломія» Вайльда дозволяє стверджувати, що домінуючими символами-образами його творчості є квітка, камінь, а також колір. Всі ці три символи зазвичай не з'являються ізольовано, а взаємно доповнюють один одного, що дозволяє автору досягати подвійної символіки.

Аналіз також продемонстрував, що Вайльд майстерно оперує кольором, який є одним з головних інструментів його аксіологічного та естетичного світорозуміння. Для творів автора характерним є поєднання в одному і тому ж

кольоровому образі двох функцій – номінації зовнішньої та психологічної деталі. За характером художнього впливу кольорові образи представляють деталі-подробиці і виступають в ролі символів створюваних автором образів. Експлікація внутрішнього стану героїв здійснюється за допомогою певної колірної гами в пейзажних, урбаністичних й інтер'єрних описах. Автор використовує колір в рамках стратегії створення зорових образів описуваної дійсності, а також формування до них певного ставлення.

Проаналізувавши казки і драму Вайльда, ми прийшли до висновку, що у них найчастіше зустрічаються жовті, червоні, зелені, білі відтінки кольорів, а також чорний колір. Набагато рідше зустрічаються сірий та коричневий. Це говорить про те, що в казках Вайльда переважають теплі і життєствердні відтінки кольорів, які відображають світобачення письменника. Наявність такого широкого ряду асоціативних значень, що стосуються символіки кольору у Вайльда, характеризує його як творчу особистість з величезним мовним потенціалом, що дозволяє виходити за межі безпосередньо одержуваної інформації з метою додання особливої виразності і образності художніх творів.

Колір у Вайльда стає своєрідним образом-символом, що дозволяє йому передати певний емоційний тон, який виявляється відображенням художньої картини світу письменника. Не дивлячись на суб'єктивність асоціацій, що викликає колір, все ж дане дослідження дозволяє стверджувати, що існує певна закономірність в інтерпретації і функціонуванні колірної семантики. У лабіринті тексту Вайльда колір стає дороговказом, який дозволяє не загубити дорогу в сплетінні текстових символів, з якими переплітається сам колір. Текст Вайльда нагадує вишукано розшитий гобелен, нарочито яскравий, але від якого неможливо відвести погляд.

Ці висновки обґрунтовано і розвинено низкою конкретних теоретичних положень, зокрема:

— уточнено визначення змісту поняття «символ»;

- проведено розмежування понять «символ» – «знак» – «метафора» – «алегорія» – «емблема»;
- визначено функціональну значимість символів у казках Вайльда;
- систематизовано символічні образи у п'єсі «Соломія»;
- висвітлено роль і особливості релігійної символіки у п'єсі «Соломія»;
- з'ясовано зміст індивідуально-авторського лексико-семантичного поля кольорових образів в текстовому просторі Вайльда;
- описано колірну картину світу письменника та індивідуально-авторське осмислення колірної семантики в прозових та драматичних творах Вайльда;
- промарковано символи як власні характеристики автора, його світоглядну позицію, наповнену часовими та національно-ментальними ознаками, індивідуально-авторською манерою письма Оскара Вайльда.

У п'єсі та у казках декоративні фрагменти, багаті різноманітними символічними образами та деталями, відзначають точки особливої напруги і свідчать про насичену внутрішню дію. Вайльд не ставив своїм завданням пояснити що-небудь читачеві, а прагнув викликати у нього певний емоційний стан, добиваючись бажаного сприйняття дійсності, адже вважав, що мистецтво через символи допомагає зрозуміти цінності світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев С. Грааль. *Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2-х т. – Москва : Советская энциклопедия, 1980. Т. 1. С. 317-318.*
2. Акимова О.В. Этика и эстетика Оскара Уайльда / Под ред. Н.Я. Дьяконовой. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2008. 191 с.
3. Аникст А.А. Оскар Уайльд и его драматургия. *Уайльд О. Избранные произведения : в 2 т. – Москва : ГИХЛ, 1960. Т. 1. С. 5-26.*
4. Аствацатуров А. Мир красоты и игры Оскара Уайльда. *Уайльд О. Избранное. – Санкт-Петербург : Издательская Группа «Азбука-классика», 2001. С. 5-27.*
5. Аствацатуров А. Мир сказок Оскара Вайльда. *Вайльд О. Гранатовый домик : сказки / пер. с англ. М. Кореневой, Т. Озерской, В. Орла, К. Чуковского. – Санкт-Петербург : Издательская Группа «Азбука-классика», 2009. С. 242-270.*
6. Ахманова О.Е. Словарь лингвистических терминов. – Москва : Советская энциклопедия, 1966. 386 с.
7. Боборыкина Т.А. Драматургия О. Уайльда : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Москва, 1983. 20 с.
8. Будур Н. Английская литературная сказка. *Английская литературная сказка XIX-XX вв. – Москва : ТОО «Новина», 1997. С. 357-362.*
9. Валова О.М. Сказки Оскара Уайльда : (Генезис – структура – интерпретация) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Нижний Новгород, 1999. 16 с.
10. Вовк О.В. Энциклопедия знаков и символов. — Москва : Вече, 2006. 528 с.
11. Гусев И.Е. Все знаки и символы. Большая толковая энциклопедия символов. – Минск : Харвест, 2011. 400 с. : ил.

12. Дремов А.К. Художественный образ. – Москва : Советский писатель, 1961. 406 с.
13. Зверев А. Неспасающая красота. *Ланглад, Жак де. Оскар Уайльд, или Правда масок.* – Москва : Молодая гвардия; Палимпсест, 2006. 325 [11] с.: ил. (*Жизнь замечат. людей : Сер. биогр.; Вып. 984*). С. 5-14.
14. Золотницкий Н.Ф. Цветы в легендах и преданиях. – Москва, 1913. 320 с.
URL : http://topreferat.znate.ru/pars_docs/refs/11/10137/10137.pdf
15. Иллюстрированная энциклопедия символов / сост. А. Егазаров. — Москва : Астрель : АСТ, 2007. 723, [5] с. : ил.
16. Ионкис Г. Оскар Уайльд и Саломея, царица иудейская. *Заметки по еврейской истории : Сетевой журнал. № 20. 29 сентября 2002 г.* URL : www.berkovich-zametki.com/Nomer20/Ionkis1.htm
17. Квятковский А.П. Поэтический словарь. — Москва : Советская энциклопедия, 1966. 366 с.
18. Ковалев Ю.В. Сказки Оскара Уайльда. *Wilde O. Fairy Tales. Moscow : Progress, 1970.* С. 5-24.
19. Колесник С.А. Проза Оскара Уайльда : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Москва, 1972. 26 с.
20. Колодина Н.И. Художественная деталь как средство текстопостроения, вовлекающее читателя в рефлексивный акт : автореф. дис. ... канд. филол. наук. — Тверь, 1997. 30с.
21. Краткая литературная энциклопедия : в 9-ти томах / гл. ред. А.А. Сурков. Т. 6. : Присказка — «Советская Россия». — Москва : Советская Энциклопедия, 1978. 1040 с. – (Энциклопедии. Словари. Справочники).
22. Куприянова Е.С. Литературные сказки Оскара Уайльда и сказочно-мифологическая поэтика романа «Портрет Дориана Грея» : автореф. дис. ... докт. филол. наук. – Новгород, 2007. 40 с.

23. Лаврова А. Масонские аллюзии в интерпретации образа Иоканаана (пьеса Оскара Уайльда «Саломея»). *Культура народов Причерноморья : научный журнал*. – Симферополь : Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского. 2012. № 224. С. 54-56.
24. Ланглад Жак де. Оскар Уайльд, или Правда масок. – Москва : Молодая гвардия; Палимпсест, 2006. 325 [11] с.: ил. (Жизнь замечат. людей : Сер. биогр.; Вып. 984).
25. Літературознавча енциклопедія : у 2 томах / авт.-уклад. Ю.О. Ковалів. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. 608 с. (Енциклопедія ерудита).
26. Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. 2-е изд., испр. — Москва : Искусство, 1995. 320 с.
27. Луков Вл.А. Оскар Уайльд : Портрет человека-сказки. URL : http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2011/6/Lukov_Oscar-Wilde/
28. Луков Вл.А., Соломатина Н.В. Уайльд и Шекспир. *Шекспировские штудии V. Шекспир во взаимоотношении литератур : Сб. науч. трудов. Материалы научного семинара 6 июня 2007 года. / Отв. ред. Н.В. Захаров, Вл.А. Луков. — Москва : Изд-во Моск. гуманитар. ун-та, 2007. С. 48–62.*
29. Луков Вл.А., Соломатина Н.В. Феномен Уайльда : тезаурусный анализ – Москва : МосГУ, 2007. URL : http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/monographs/Lukov&Solomatina_Wilde/
30. Лунгина Л.З. Поговорим о сказке. *Сказки народов мира : в 10 т. Т. 8. — Москва : Детская литература, 1993. С. 3-22.*
31. Маковский М.М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках : Образ мира и миры образов. — Москва : Гуманитарное изд., центр ВЛАДОС, 1996. 416 с. : илл.
32. Малинина Н.Л. Диалектика художественного образа. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1989. 141с.

33. Мамардашвили М.К., Пятигорский А.М. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символе и языке. – Москва : Школа «Языки русской культуры», 1997. URL : <http://philosophy.ru/library/mmk/simvol.html>
34. Матросова Е. Христианские символы в «Саломее» Оскара Уайльда – Рихарда Штрауса : анализ образа Иоканаана. *Musicus : вестник Санкт-Петербургской государственной консерватории имени Н.А. Римского-Корсакова* / гл. ред. Л.Г. Данько. 2009. № 2. С. 30-33. URL : http://www.conservatory.ru/files/30-33b_musicus_15.pdf
35. Мауткина И.Ю. Историческая поэтика британской сказки и литературные сказки О. Уайльда : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Великий Новгород, 2006. 19 с. URL : <http://www.novsu.ru/file/2563>
36. Миронова Л.Н. Семантика цвета в эволюции психики человека. *Проблема цвета в психологии* / отв. ред. А.А. Митькин, Н.Н. Корж. – Москва : Наука, 1993. С. 172-188.
37. Морина Л.П. Ритуальный танец и миф. *Религия и нравственность в секулярном мире : Материалы научной конференции 28-30 ноября 2001 года. Санкт-Петербург.* – Санкт-Петербург, 2001. С. 118-124. URL: http://anthropology.ru/ru/texts/morina/secular_29.html
38. Ницше Ф. Человеческое, слишком человеческое; Веселая наука; Злая мудрость : сборник / [Пер. с нем. Франк С., Свасьян К.А.]. – Минск : ООО «Попурри», 1997. 704 с.
39. Петрова Н.А. Роль пейзажа в сказке О. Уайльда «День рождения Инфанта». *Пейзаж в литературе и живописи.* – Пермь, 1993. С. 28-33.
40. Порфирьева Т.А. Особенности поэтики Оскара Уайльда : новеллы, роман, сказки : автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Москва, 1983. 21 с.

41. Решетов В., Валова О.М. «Счастливый Принц» и другие сказки об Оскаре Уайльде. – Киров : Кировский филиал МГЭИ, 2000. 158 с. – Библиогр. в примеч.: с. 153-158.
42. Савельев К.Н. Исторические портреты английского декаданта : монография. – Магнитогорск : МаГУ, 2008. 254 с.
43. Савельев К.Н. Оскар Уайльд и французская литература второй половины XIX века: *автореф. дис. ... канд. филол. наук.* – Москва, 1995. 16 с.
44. Сакральный смысл планетарной символики : [лекция, прочитанная 19.06.2004 в Минском планетарии] / сост. Шумская Ирина. URL : <http://www.somord.org/article.php?id=45>
45. Современный словарь-справочник по литературе / Под ред. Бенедиктовой Т.Д., Волковой Е.В., Журавлевой А.И. и др. – Москва : АСТ: Олимп, 2000. 700 с.
46. Соколянский М.Г. Оскар Уайльд : Очерк творчества. – Киев; Одесса : Лыбидь, 1990. 200 с.
47. Соломія (п'єса) / Заголовок з екрану. *Вікіпедія – вільна енциклопедія.* URL: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Саломея_\(пьеса\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Саломея_(пьеса))
48. Тайц И.Ф. Некоторые особенности драматургического метода Оскара Уайльда : *автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.05.* – Свердловск, 1971. 26 с.
49. Тишунина Н.В. Английский символизм: эстетический бунт против современности. Живопись прерафаэлитов и проза Уайльда. *Западноевропейский символизм и русская литература последней трети XIX - начала XX века.* – Санкт-Петербург : Ленинградский обл. ин-т усовершенствования учителей, 1994. С. 83-99.
50. Тишунина Н.В. Эстетический бунт против современности: специфика английского символизма : Рёскин, прерафаэлиты, Пейтер, Суинберн, Уайльд, Бёрдсли. *Западноевропейский символизм и проблема взаимодействия*

- искусств : опыт интермедиального анализа. – Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. С. 130-157.*
- 51.Ткаченко А.О. Мистецтво слова. 2-е вид., випр. і доповн. — Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. 448 с.
- 52.Тресиддер Д. Словарь символов. — Москва : ФАИР – ПРЕСС, 1999. 448 с.
53. Уайльд О. Гранатовый домик : Сказки / [Пер. с англ. М. Кореновой, Т. Озерской, В. Орла, К. Чуковского]. – Санкт-Петербург : Издательская группа «Азбука-классика», 2009. 272 с.
- 54.Уайльд О. Письма / Сост. В. Воронин, Л. Мотылев, Ю. Рознатовская. – Москва : Азбука-классика, 2007. 416 с.
55. Уайльд О. Счастливый Принц : Сказки / [Пер. с англ. М. Благовещенской, Ю. Кагарлицкого, Т. Озерской, К. Чуковского]. – Санкт-Петербург : Издательский Дом «Азбука-классика», 2007. 208 с.
- 56.Чебракова М.А. Исследование общих характеристик, структур и загадок текстов сказок Оскара Уайльда. – Санкт-Петербург : БАН, 2004. 296 с.
- 57.Чуковский К. Оскар Уайльд. *Уайльд О. Счастливый Принц : Сказки / Пер. с англ. М. Благовещенской, Ю. Кагарлицкого, Т. Озерской, К. Чуковского.* – Санкт-Петербург : Издательский Дом «Азбука-классика», 2007. С. 132-206.
- 58.Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов. – Москва : АСТ; Харьков : Торсинг, 2006. 591, [1] с. : ил.
- 59.Энциклопедия : Символы, знаки, эмблемы / авт.-сост. В. Андреева и др. – Москва : ООО «Издательство Астрель» : ООО «Издательство АСТ», 2004. 556, [4] с., [32] л. ил. – («ADMARGINEM»).
- 60.Энциклопедия символов / сост. В.М. Рошаль. – Москва : АСТ; Санкт-Петербург : Сова, 2011. 1007, [1] с. : ил.
- 61.Beckson K. Oscar Wilde : The Critical Heritage. – New York, 1970. 253 p.
- 62.Ranson A. Oscar Wilde. : A Critical Study. – London : Longman, 1972. 217 p.

63. Cuddon J.A., Preston C.E. The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory. — Penguin, 2000. 1024 p. URL :
<http://ru.scribd.com/doc/9406738/Literature-Penguin-Dictionary-of-Literary-Terms-and-Literary-Theory-4Th-Ed-Text>
64. Elias N. The Symbol Theory. — London : Sage, 1991. 371 p.
65. Hart-Davis R. More Letters of Oscar Wilde. — Oxford; N.Y., 1985. 175 p.
66. Hyde H.M. Oscar Wilde : Biography. — New York : Farrar, Straus and Giroux, 1975. 466 p.
67. San Juan E. The Art of Oscar Wilde. — Princenton : Princenton UP, 1967. 186 p.
68. Sherard R. The Life of Oscar Wilde. — London : T. Werner Laurie Clifford's Inn, 1906. 470 p. URL :
<http://archive.org/stream/lifeofoscarwilde00sheriala#page/n7/mode/2up>
69. Wilde O. Salome : a Tragedy in One Act. URL :
<http://books.google.com.ua/books?id=jjmyQno2l54C&printsec=frontcover&dq=salome+by+oscar+wilde&hl=ru&sa=X&ei=-4RqUZeBAoK7hAey34HAAg&ved=0CDEQuwUwAA>